

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Az 1898. évi költségvetés előirányzatában a Magyar Nemzeti Múzeumban 93,088 frtnyi személyi járandósággal, 91,902 frtnyi dologi kiadással, az átmeneti kiadások és beruházások rovatában 55,000 forinttal, összesen tehát 239,990 forinttal szerepel. Az előző évi költségvetéssel szemben a személyi járandóságok 2941 frttal, a dologi kiadások 15,350 frttal, az átmeneti és beruházási kiadások 11,000 frttal emelkedtek, s így az összes többlet 29,291 frt. A személyi járandóságoktól eltekintve, a melyeknél miniszterium egy új öri állást hozott előirányzatba, a miniszteri megokolás szerint: »hogy a könyvtár és levéltári osztályban a halmozódó munkát el látni lehessen,« a múzeumi könyvtár önálló tételei a következők: I. Rendes kiadások: 1. a hirlapkönyvtár gyarapítására 1200 frt, 2. a Széchenyi országos könyvtár gyarapítására 6500 frt (1897-ben 6000 frt), 3. könyvkötések 2500 frt (1897-ben 2000 frt), 4. alapítványi illeték a Széchenyi-könyvtár gyarapítására 470 frt. II. Átmeneti kiadások és beruházások: 1. a levéltári osztály kiegészítésére (4. részlet) 20,000 frt, 2. a könyvtár butorozására és egyéb átalakításokra 2500 frt összesen 33,170 frt. Ezenkívül a többi osztályokkal közös tételek: 1. gyűjtemények vásárlására 5500 frt; 2. szállítási díjakra és múzeumi tárgyak felállítására 1000 frt; 3. kisebb butorozásokra 1000 frt; 4. utiköltségekre ésapidíjakra 3000 frt; 5. házi szükségletekre 8720 frt; 6. irodai költségekre és vegyes házi kiadásokra 3500 frt; 7. a levéltári új helyiség és az állattári helyiségek butorozására (2. részlet) 3000 frt.

Az exakt tudományok egyetemes repertoriuma. A Londonban 1896 július hava 14-ik és következő napjain tartott második nemzetközi bibliografiai konferencia, melyet a londoni Royal Society hívott össze, tudvalevőleg kimondta, hogy 1900 január 1-én megindítja az exakt tudományok egyetemes és nemzetközi bibliografiai repertoriumát. E vállalkozást a Royal Society az összes országok hozzájárulásával szándékozik végrehajtani, olykép, hogy minden ország

ma lajstromoztatja saját szakirodalmát s a kész anyagot a Londonban létesített központ rendelkezésére bocsátja. A mű megalkotásában résztvevő országoknak 1898 január 1-éig kell nyilatkozni az iránt, micsoda lépéseket tesznek e tudományos cél megvalósítására. Magyarország részéről, melyet e konferencián a Magyar Tud. Akadémia kiküldöttei, Duka Tivadar és Heller Ágost képviseltek, a bejelentés ez irányban már megtörtént, mennyiben a munkálatokkal járó költségek fedezésére maga a Magyar Tudományos Akadémia saját költségvetésén belül vállalkozott. A vallás- és közoktatásügyi miniszter ehhez képest az Akadémiát bizta meg azzal, hogy a nagy vállalatban Magyarországot képviselje. Az állami hozzájárulás e módzatáról a miniszter f. évi november hó 9-ikén kelt átiratában értesítette a külügyminiszterium útján a Royal Society elnökségét.

A pragmatika szankció eredeti példánya. *Thallóczy Lajosnak* a Magyar Történeti Társulat októberi ülésén felolvasott dolgozata az 1722/23. magyar országgyűlés törvényeinek közzétételéről, megjelent a Századoknak ugyancsak októberi füzetében. Szerzőt e tanulmány megírására első sorban, úgy látszik, az a »csodálatos elemi fogalomzavar« készítette, mely újabban a *pragmatika szankció eredeti példányának hollétére* nézve mutatkozott. S e zavar megszüntetésére legjobbnak vélte a magyar törvények promulgációjának kérdését egy kissé tisztába hozni, abból indulva ki, hogy ez »elengedhetetlen kelléke a törvény fogalmának«, s hogy ebből folyik »kötelező ereje«. Behatóbban ugyancsak az 1722 3-iki országgyűlés törvényeinek közzétételével foglalkozik, azonban áttekintő vázlatban megismertet a kérdés XV—XVII. századi történetével is, többek közt helyre igazítva Fraknóinak azt az állítását, hogy az aláírott országos törvényeket csak 1604 óta adták volna ki rendesen sajtó útján. Thallóczy a következetesen sajtó által való promulgáció kezdetét 1593-ra teszi, s azt hiszi, hogy Fraknóit a Magyar Nemz. Múzeumban levő törvénytársulat ejtette tévedésbe, a mely valóban az 1606-odik évvel kezdődik. Rendkívül érdekesen mondja el ezután Thallóczy az 1722/23-i törvények kinyomatásának történetét. Schilgen Ker. János bécsi könyvnyomató ajánlkozott az országgyűlés végzeményeinek ingyen kinyomtatására. A kamara ezt az ajánlatot elfogadta, már csak azért is, mert az 1715. törvénycikkek kinyomtatása sok költségbe került, s kérte a kancelláriát, hogy adja tudtul a kiosztatni szokott példányok számát, mely főrendek s kik kapnak példányokat, mikép köttessék azokat: hányat selyembe, hányat fél-selyembe, bőrbe, papírosba. A vállalkozó ezer ingyen példány fejében csak azt kötötte ki, hogy úgy az örökös tartományok főhatóságai, mint a magyar kancellária adjanak neki kizárólagos szabadalmat és tiltsák el az utánnyomást. Ez azonban lehetetlen volt, tekintettel arra, hogy a törvények magyar termékek s e mellett a nagyszombati nyomda srré nézve a legtágabb értelemben vett szabadalmat élvezte.

S ez utóbbi helyen tényleg nyomták is az íveket egymásután, úgy hogy Schilgen a bécsi udvari kamarához fordult s kérte, hogy a nagyszombati nyomdának tiltsák meg az árusítást addig, a míg ő tul nem ad példányain. Kérése sorsáról sem tud semmi felvilágosítást adni a szóban forgó dolgozat. Érdekes, hogy Thallóczy az 1724-beli nevezetesebb kötött példányok után is kutatott. Az ő Felség számára drap d'orba kötött példányt nem találta sehol; azonban megvannak a két országgyűlési biztos: gróf Starhemberg Gondakár és gróf Kinsky Ferenc számára veres bársonyba kötött példányok. Az egyik a hg. Stahremberg-féle efferdengi levéltárban, a másik a gróf Kinsky-féle levéltárban. Az 1722/3-iki törvények közzététele a teljes szabályossággal ment végbe s így a törvények amaz írott példányának, melyet 1723 július 2-ikán a rendeknek bemutatottak, s melyről nem tudjuk, hogy még megvan-e és hol, csakis levéltári értéke volna. (e.)

— **Cheltenhami Korvin-kódexek.** E folyóiratnak 1889-iki évfolyamában (367. l.) volt először megemlítve, hogy a Sir Thomas Phillips könyvtárában lévő rendkívül becses kéziratgyűjtemény a tulajdonos végakarata szerint eladásra kerül; a közlemény írójának állítása szerint eladóvá tétetett a gyűjtemény két eredeti Korvin-kódexe is. Évek multak el e hir közzé tétele óta; a gyűjteménynek nagy része nyilvános auction Sothbeynél tényleg eladatott, s ugyanez uton könyvtárunk megszerezte Galeottinak De homine című kéziratát, a berlini kir. udvari könyvtár a Mermann-féle kéziratokat, a belga kormány 70,000 frankért vásárolt kéziratokat, a párisi Bibliothéque National számára a francia kormány szintén egy tekintélyes gyűjteményt vett s még a hollandi kormány is megszerzett első kézből egy hollandica collectiot, de a két kézirat sorsáról mely ránk nézve oly nagy jelentőségű volna, még mindig nem kaptunk közelebbi felvilágosítást. Kropf Lajos úrnak, ki Londonban a nemzeti múzeum s a magyar bibliografia ügyét oly szeretettel s annyi figyelemmel kíséri, köszönhetjük, hogy a Korvin-kódexek ügye ma már egészen tisztán áll előttünk. Kropf úr a Phillips-gyűjtemény értékesítésének hírére azonnal érintkezésbe lépett Mr. F. J. Fenwickkel, a Phillips-örökösök jogi képviselőjével. Fenwick úr, mindaddig, míg Kropf Lajos úr be nem jelentette, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára részére van e kéziratokat illetőleg megbízatása, nagyon tartózkodóan viselkedett vele szemben, tiszteletben tartva a végrendelkező ama kívánságát, hogy a gyűjtemény eladásánál első sorban a nyilvános könyvtárak ajánlatait kell figyelembe venni. Mikor azonban megtudta, hogy szóban forgó kéziratok iránt a Magyar Nemzeti Múzeum megbízásából érdeklődik, a legnagyobb készséggel lépett vele érintkezésbe. Tőle tudta meg Kropf L. úr, hogy a kéziratok ez idő szerint nem eladók, miután az örökösök nincsenek arra kötelezve, hogy mindent értékesítsenek, hogy azok továbbra is család birtokában maradnak, Fenwick úr azonban biztosította őt arról, hogy eladás esetében a Magyar Nemzeti Múzeumnak

az elővételi jogot föl fogja ajánlani. Együttal megígérte, hogy a kódexeket bármikor s bárkinék, a ki a Magyar Nemzeti Múzeum ajánlatával Cheltenhambe, megy, tanulmányozásra és bibliografiai leírásra szívesen rendelkezésére bocsátja, sőt e tekintetben az elsőséget Kropf úrnak föl is ajánlotta. Mikor 1896-ban Londonba mentem, szándékom volt Cheltenhambe is átrándulni. Kropf úr szíves volt bejelenteni látogatásomat s engem Fenwick úrnál beajánlani, de a látogatás Fenwick úr távolléte miatt elmaradt; idei londoni utam alkalmával pedig az idő rövidsége lehetlenné tette hogy Cheltenhamba kiránduljak. Kropf úrral azonban ismételten értekeztem a kódexek-ügye felől, s ő megújította a Magyar Könyvszemle szerkesztőjének tett abbéli ígérését, hogy a kódexeket a legelső kedvező alkalommal tanulmánya tárgyává teszi s leírásokat a folyóirat rendelkezésére fogja bocsátani. E. P.

A csiksomlyói nyomda. A *Grafikai Szemle* októberi füzetében Firtinger Károly a kegyelet hangján emlékezik meg a csiksomlyói szent Ferenczrendi barátok híres nyomdájáról, abból az alkalomból, hogy nemrég beszüntette működését. Vázolja a nyomda történetét, megemlékezve a tulajdonképeni alapítóról Kájoni Jánosról (1629—1687), a nevezetesebb produktumokról, minők: Haller János »Pays«-a (1682), a Kájoni-féle Cantionalék s egy 1745-iki Verbóczy-kiadás, s végül a nyomda szerepéről a szabadságharcz — (itt nyomták Bem hivatalos közlönyét a »Hadi Lap«-ot) és az ötvenes évek önkényuralma alatt. Ballagi Aladár egyik tanulmányából pedig a csiksomlyói zárda-könyvtár jelentőségét kifejtő sorokat idézi. Legérdekesebb azonban a czikke végén olvasható javaslat arra nézve, hogy a nyomda berendezését mint a hazai nyomdászatnak egyik nagybecsű ereklyéjét a kolozsvári múzeumban, vagy pedig a Magyar Nemzeti Múzeumban kellene elhelyezni. Nem tudjuk ugyan, hogy a csiksomlyói nyomdából mi maradt fenn s távol vagyunk attól, hogy az antverpeni világhírű s páratlan *Musée Plantinre* gondoljunk, azonban az a meggyőződésünk, hogy az ilyesmit a maga eredeti helyén kellene konzerválni, hogy érdekessége és hatása tökéletesen maradhasson. Múzeumba helyezve egyszerű szám volna a gyűjteményben, míg ott, a hol élt és virágzott, ékesen szóló és közvetlenül ható emlék maradhatna. Az egész nyomdahelyiségnek stilszerű konzerválása nem okozhat nagyobb gondokat s a zárdában mindig akad lelkes férfi, a ki belső gyönyörűséggel fog örködni nemes törekvések és szorgalom eme szerény, de dicsőséges emléke fölött. (e)

A nyomdatermékek köteles példányai czimmel Gyalui Farkas drtól a köteles példányokról szóló törvényjavaslat parlamenti tárgyalása idején hosszabb hirlapi közlemény jelent meg egyik előkelőbb vidéki napilap hasábjain, s szerző néhány külön lenyomatott is készítettett belőle. Azzal a felfogással száll szembe, mely szerint a törvény végrehajtásával jogtalan robot sujtja a nyomdászokat, s kifejti, helyesebben mondva megjelöli azokat a szempontokat, melyek

ennél a kérdésnél első sorban döntök. Megvan győződve, hogy egy nemzeti irodalom teljességét csak így lehet összegyűjteni s megőrizni az utókor számára. A gyakorlatias érzékű könyvtárnok is megszólal ebben a cikkben ott, a hol rámutat arra a munkaszaporodásra, a mi ezzel a könyvtárakra hárul. Azt hiszi, hogy a könyvtárak igazgatói titokban ugyancsak szeretnék, ha nem volna meg ez a törvény. Természetesen ez csak érv annak igazolására, hogy a törvény intézkedései nem a könyvtárak érdekében történnek. Különböznél is, ha kellő térben és megfelelő munkaerőben nincs hiány, meglehet birkozni bármekkora anyaggal is. Az pedig egészen természetes, hogy a munkaerő gyarapítása nem kerülheti el azoknak a figyelmét, a kik éppen nagyszabású intézkedéseikkel nagyobb mérvű feladatokat róttak egyik másik könyvtárra. Abban is egyetértünk cikkíróval, hogy az egyik köteles példányt az erdélyi részek egész területéről föltétlenül az Erdélyi Múzeum Egylet könyvtárának kellene, juttatni, mely ezt eddig is kapta, s mely transzilvanikákat illetőleg a legteljesebb és leggazdagabb könyvtár. (e)

A nyomdászczimer. A Grafikai Szemle idei 5—8. számaiban több érdekes közlemény olvasható a nyomdászczimer és nyomdászjelvények történetéről. Mindenekelőtt *Major István* ismerteti a nyomdászczimerre vonatkozó nézetek történetét *Faulmann K.* »Geschichte der Buchdruckerkunst« című műve alapján s végeredményül kénytelen kijelenteni, hogy egy szorosán vett s történetileg igazolható nyomdászczimer létezése igen kétséges s inkább nyomdászjelvényekről lehet szó. Minthogy pedig ennek megválasztásában elég szabadon lehet mozogni, egy másik cikkben *Faragó* azt ajánlja, hogy a kétfejű sas helyett inkább az egyfejűt használják a magyar nyomdászok. Érdekes adatokat tartalmaz *Faragó*nak egy másik közleménye *Hoffhalter Ráfael* családi czimeréről, melyet *Faulmann* s utána *Major* összezavar ennek a kiváló könyvnyomtatónak nyomdászjelvényével. Mindkettőnek reprodukcióját megtalálhatjuk az idézett füzetben. A nyomdászczimer keretében foglalt körirat: »Omnia spe florent prospiciente Deo«, valamint a fa tövén látható »Spes« szó — cikkíró szerint — czélzás *Hoffhalter* névére, mint a ki Istenben reménykedig. Nem helyes tehát *Hoffhalter* nevét egyszerű f-fel írni. Nyomatványain *Hoffhalter* nevét, hol egyszerű, hol kettős f-fel találjuk, míg fia, *Hoffhalter Rudolf*, rendesen két f-fel nyomatta ki nevét. E cikk után ugyancsak *Faragó* egy egész kis tanulmányt közöl a nyomdászjelvényekről, *Fust* és *Schöffler* jelvényein kezdve s csakhamar a magyar könyvnyomtatókra térve át. *Honterus*, *Heltai*, *Huszár Gál*, *Breuer*, *Szenczi Kertész Abrahám*, *Tótfalusi Kis Miklós* jelvényeinek ismertetése után rátér az újabb idők kiváló könyvnyomtatókra s megemlékezik azokról, a kik magasabb kitüntetésben részesültek, mint *Trattner János Tamás*, a ki *Mária Terézia* királynő által lón nemesiséggel kitüntetve, *Länderer János Mihály*, a kit II. József a füs-

kuti. *ifj. Trattner János*, a kit Ferencz király a petrózaei előnévvel emelt magyar nemesi rangra. Ugyancsak Ferencz király nevezte ki *ifj. Hochmeister Márton* nagyszebeni nyomdászt nemesnek, míg *Emich Gusztáv* és *Falk Zsigmond* kitüntetései egészen újabb keletűek. A czikk végezetül nagyobb kiadó üzleteink jelvényeiről, czéggjegyeiről szól. Mindezek a közlemények gazdagon vannak illusztrálva. (e.)

A kolozsvári kódex czim alatt Herzfelder Armand Dezső nagyobb terjedelmű tanulmányt írt Kolozsvári Czementes Jánosnak a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában őrzött kéziratáról, melynek teljes szövegét ugyanó a Magyar Könyvszemle mult évi folyamában tette közzé. A tanulmány, mely Thán Károly a Magyar Tud. Akadémia III. osztályának 1896 november 16-iki ülésén bemutatott, a kézirat szerzője élettörténetének vázlata és a mű általános kritikája után összefoglalja a XVI. század chemiai ismereteit, hogy az író tudományos színvonalát könnyebben megítélhetővé tegye: jellemzi őt mint vegyészt, és végül a kézirat chemiai szempontból érdekes részleteit szemelvények alakjában tárgyalja. Fejtegetései nyomán arra az eredményre jut, hogy a múzeumi kéziratár e néhány év előtt megszerzett darabja, mint alchimista emlék nemcsak a hazai, de a világ-irodalomban is kiváló helyet foglal el. R.

Junker Károlytól, a nemzetközi bibliografiai mozgalomnak ettől a fáradhatatlan munkásától újabban két érdekes kiadvány jelent meg. Az első: *Die Decimal-Classification*. Gekürzte allgemeine Tafeln, besorgt von *Carl Junker*. (Bécs, 1897. 8-r.), a Dewey Melvil tizedes táblázatának első német kiadása. Bevezetésül Junkernek a rendszerről írt igen érdekes fejtegetései olvashatók. A második: *Ueber den Stand der Bibliographie in Oesterreich*. Bericht, erstattet der zweiten internationalen bibliografischen Conferenz von *Carl Junker*, Sekretär für Oesterreich des Institut International de Bibliographie. (Bécs, 1897. 8-r.) Ebben az osztrák bibliografiai mozgalmak rövid, de igen élénk ismertetése kapcsán egy osztrák bibliografiai hivatal szervezésének fontosságát fejtegeti, mert »minden államnak érdeke kívánja, hogy szellemi termelését legalább is annyira gondosan nyilván tartsa és hozzá férhetővé tegye, mint az anyagit«. (e.)

Valentinus Pannonius. Baer József és társa ismert frankfurti antiquárnál nem rég Xenophon műveinek Velenczében az Aldusoknál 1525-ben megjelent ívrétű kiadása és egy hozzá kötött Philostrades, *De Vita Apollonis Tyenci*, melyet 1501—2-ben szintén Aldus adott ki, igen szép egykorú kötésben került eladás alá. A barna préselt bőrkötés előlapján volt nyomásban XENOPHON | ET PHILO | STRA | TVS czímet, hátlapján a könyv tulajdonosának nevét: VALEN | TINI | PANNO | NII viselte. E felirat egy XVI. századi magyar könyvbarát nevét őrizte meg számunkra, kit eddig nem ismertünk, s kinek kilétét érdemes volna tovább nyomozni. (R.)